

10. AMENACES I OPORTUNITATS

10. AMENACES I OPORTUNITATS

L'avaluació del paisatge s'ha efectuat per mitjà d'una anàlisi de les amenaces i oportunitats, en clau de sostenibilitat, considerant sobretot tres aspectes estudiats prèviament:

- Organització del paisatge.
- Dinàmiques del paisatge i factors que hi incideixen.
- Estudi de la possible evolució del paisatge.

Com que en les fitxes de les unitats de paisatge (Volum II) ja es recullen les amenaces i oportunitats que els hi són pròpies, en aquest apartat s'han esmentat només les amenaces i oportunitats que s'han identificat com a rellevants en el conjunt de l'àmbit territorial del Camp de Tarragona.

Les amenaces i les oportunitats responen a l'acció de factors externs a l'àmbit territorial, negatius i positius respectivament, que incideixen en el paisatge del Camp de Tarragona.

10.1 Amenaces

- El Pla de l'energia de Catalunya 2006-2015 és un document necessari que aposta per un consum responsable i per la producció energètica a través dels recursos renovables. Dins d'aquest segon aspecte, i gràcies a les característiques orogràfiques i climàtiques del Camp de Tarragona, trobem grans espais amb unes condicions físiques òptimes per a la ubicació de centrals eòliques i camps solars productius i rendibles. Ara bé, es produeix una dualitat en l'oportunitat de producció energètica i l'impacte que suposen aquestes instal·lacions en tant que poden provocar un notable canvi paisatgístic (basat en un fort impacte visual), i que és en molt casos, percebut com a negatiu. A aquest impacte cal afegir els efectes potencials de l'obertura de noves pistes forestals o l'adequació de les ja existents, a causa de la configuració d'una nova estesa de línies elèctriques per a l'evacuació i distribució de l'energia generada.
- El Pla d'infraestructures de transport a Catalunya 2006-2026 és, també, un document amb una forta implicació sobre les dinàmiques territorials. L'adequació de les infraestructures existents i la construcció de noves vies de comunicació per satisfer les

necessitats d'una societat amb un alt grau de mobilitat, pot provocar un augment de la fragmentació del paisatge, sobretot en el corredor prelitoral i en les perifèries urbanes.

- La transformació del paisatge al Baix Penedès ha estat influenciada per dinàmiques territorials relacionades amb la proximitat a l'Àrea Metropolitana de Barcelona. La construcció d'equipaments i infraestructures ha accelerat els canvis en el paisatge, uns canvis que generalment s'han dut a terme mitjançant uns models territorials i unes tipologies urbanístiques gens integrades en el paisatge.
- La intensa demanda de sòl al litoral per a ús, sobretot, turístic ha provocat l'expansió de l'espai construït no només a la primera línia de costa, sinó també al rerepaís. Els municipis

Figura 10.1. La producció d'energia eòlica és una bona alternativa a altres fonts d'energia no renovables, però és important valorar la incidència que la instal·lació d'aerogeneradors té en el paisatge.

costaners –i cada cop més, els assentaments situats a segona línia, que inicialment havien romàs al marge de les dinàmiques turístiques–, es veuen afectats per processos vinculats al sector immobiliari, els quals provoquen la dispersió de l'espai construït per tot el territori i fragmenten i modifiquen la fesomia característica dels paisatges mediterranis litorals.

- El Priorat i la Conca de Barberà poden sofrir la modificació d'un paisatge agrícola tradicional i fràgil, a causa de la concentració parcel·lària i l'expansió de les àrees de conreu de la vinya que, de no fer-se amb cura, poden comportar la desaparició d'elements del patrimoni històric i cultural relacionat amb l'activitat agrària (marges de pedra seca, barraques, etc.). Per altra banda, al costat de nous cellers amb una arquitectura moderna però ben integrada en el paisatge, hom detecta algunes edificacions construïdes sense relació amb l'entorn.

Figura 10.2. L'augment de la mobilitat i determinades formes d'ocupació del territori tenen una incidència directa en el paisatge agrícola, especialment a la plana del Camp i al litoral.

- L'existència d'una xarxa d'espais naturals protegits no ha de suposar la permissió i una actitud de «*laissez faire*», per part de les administracions locals, pel que fa a l'autorització de projectes que poden comprometre la qualitat del paisatge en el territori que no gaudeix de cap figura de protecció.
- Amb l'abandó de les activitats agroforestals, la massa forestal guanya extensió i s'incrementa el risc d'incendi. A més, l'augment d'urbanitzacions i de l'ús social del bosc, a vegades poc responsable, incrementa encara més aquest risc. Aquesta problemàtica és especialment intensa a les àrees on s'han configurat masses forestals extenses i contínues, com a les muntanyes de Vandellòs, el Montsant, la Mussara, les muntanyes de Prades, l'Alt Gaià i el Montmell. Aquest fenomen està provocant una homogeneïtzació dels paisatges forestals afectats pel foc, que han entrat en crisi precisament per la seva «deshumanització».

Figura 10.3. El risc d'incendi forestal és la major amenaça a la que s'enfronten una part important dels paisatges del Camp de Tarragona. A la imatge s'observa una zona cremada al municipi de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant.

- Les inundacions són un fenomen periòdic, però alhora imprevisible, que solen incidir principalment als espais costaners, de manera que causen sovint massa danys materials i, malauradament, de tant en tant, alguns de personals. També incideixen negativament en la percepció del lloc que la població resident i l'estacional —el turisme— adquireix en aquestes situacions. Els barris marítims de Tarragona, Salou, Cambrils, Torredembarra, Coma-ruga, Calafell i Cunit, sobretot en els sectors propers als cursos i les desembocadures de torrents i rieres, són els més afectats.
- El paisatge del garrofer i el paisatge de l'avellaner són uns paisatges agrícoles característics del Camp de Tarragona però que, actualment, estan en regressió, a causa de les dinàmiques territorials i econòmiques a les quals estan sotmesos. La dependència de les subvencions provinents de la Política Agrària Comuna (PAC), en el cas del garrofer, i de la competència amb altres mercats productors, en el cas de l'avellaner, fan necessària l'adopció de mesures per mantenir la integritat territorial d'aquests paisatges.
- Els processos de concentració parcel·lària que es donen en sectors de les planes agrícoles de l'Alt i el Baix Camp, el Baix Penedès i la Conca de Barberà, units a la dinàmica de creixement de l'espai construït (tant per expansió del teixit urbà consolidat com per la proliferació d'urbanitzacions) han comportat —i estan comportant— una pèrdua d'elements de tipus cultural propis del patrimoni paisatgístic mediterrani i relacionats amb les activitats agrícoles (cabanes, murs de pedra seca, camins, etc.).
- L'envelliment de la població dedicada a l'agricultura, un relleu generacional gairebé inexistent i la pèrdua de competitivitat del sector primari, pot conduir a una pèrdua del tradicional paisatge agrícola en mosaic en favor de la uniformitat paisatgística.

10.2 Oportunitats

- El Camp de Tarragona presenta una gran varietat de paisatges, amb caràcter propi, que responen a realitats territorials, socials i econòmiques ben diferents, i que fan d'aquest àmbit un territori ben ric i divers des d'un punt de vista paisatgístic.
- La sensibilització de la societat per la preservació del medi ambient ha comportat que gradualment es protegeixin els espais naturals que reuneixen uns valors més alts. El Pla d'Espais d'Interès Natural, aprovat en primer lloc, i, més recentment, la Xarxa Natura 2000, garanteixen la conservació dels principals espais naturals del Camp de Tarragona, fet que ha de contribuir a la millora del paisatge i el seu gaudi per part de la ciutadania.
- La conservació dels valors naturals, culturals i paisatgístics del territori del Camp de Tarragona ha de suposar un actiu per al desenvolupament de l'activitat turística.

Figura 10.4. El paisatge és un recurs estratègic en la promoció d'activitats de turisme i oci. A la imatge, excursionistes al Montsant.

- Els límits administratius no constitueixen un obstacle per a les dinàmiques paisatgístiques. Municipis i comarques limítrofs poden compartir la gestió de les unitats de paisatge comunes.
- El desenvolupament d'iniciatives vinculades a la custòdia del territori (adquisició de terrenys, convenis amb propietaris, etc.), sorgides des d'àmbits diversos, amb vocació d'ordenar, gestionar i conservar els valors presents en un territori, són una bona opció per preservar i valoritzar els paisatges tarragonins més necessitats de protecció .
- La Carta del Paisatge del Priorat serà un instrument que pot contribuir a una millora en l'ordenació i la gestió del paisatge del Priorat, al temps que és una referència per altres documents similars que es puguin redactar en altres territoris del Camp de Tarragona.
- El fort impuls i dinamisme que té el conreu de la vinya al Priorat i a la Conca de Barberà permet el manteniment d'un paisatge vitivinícola mediterrani de qualitat que és cada cop més valorat des de tots els àmbits.
- La proliferació en els darrers anys dels Plans d'Acció Local per a la Sostenibilitat (PALS), impulsats per la Diputació de Tarragona, ha comportat una oportunitat decisiva per a la gestió sostenible del territori. En aquest sentit, el protagonisme que adquireixen els processos de participació ciutadana en aquest procediment i l'escala de treball que adopten (inspirada en el principi de subsidiarietat), converteixen les Agendes 21 Locals en una eina d'apropament –sectorial- i responsabilitat sobre el paisatge des de l'àmbit local.
- Des del punt de vista social, el paisatge té cada vegada més arrelament en el sentiment col·lectiu al Camp de Tarragona.
- La diversitat fisiogràfica i cultural ha donat lloc a una gran varietat de paisatges en el Camp de Tarragona, un àmbit territorial relativament petit, que envolten la important aglomeració urbana del sistema Tarragona-Reus. Aquests paisatges poden permetre un ús lúdic i social per part d'una població que demana més contacte amb la natura.
- La interacció de les societats humanes amb el territori al llarg del temps ha generat una quantitat molt important d'elements que poden ser considerats com a patrimonials, a banda de les restes arqueològiques o el patrimoni històric i religiós ja reconegut. Es tracta d'elements com les xarxes de camins, les sèquies, les sínies, les feixes, les

Figura 10.5. Amb una clara aposta en favor de la qualitat i sota l'ampara de denominacions d'origen, alguns productes agrícoles estan frenant el retrocés del paisatge agrari tradicional. A la imatge s'observen camps de vinyes del Priorat.

barraques de pagès, etc. Aquests elements també constitueixen un factor més de valorització positiva del paisatge del Camp de Tarragona.

- La façana costanera incrementa la diversitat de patrimoni històric i cultural amb la presència de construccions vinculades a l'activitat marítima, especialment pesquera. Fars, cases de pescadors, embarcacions tradicionals, pràctiques ancestrals com les arts de pesca, contes, rondalles, etc. són un excel·lent exemple de patrimoni conformador del paisatge litoral tarragoní potencialment valoritzable.
- La pràctica de l'activitat agrícola, tot i que majoritàriament està en regressió, busca el seu lloc en el mercat oferint productes de qualitat. La vinya n'és el principal exponent i és a través de les denominacions d'origen com les de Tarragona, Penedès, Conca de

Barberà, Montsant i la denominació d'origen qualificada del Priorat, que la producció vinícola manté una vitalitat molt important alhora que també juga un rol com a marca representativa d'aquests territoris. Altres productes com els fruits secs, l'oli, els calçots o, fins i tot, les patates, tenen figures que en reconeixen la qualitat dels seus respectius llocs de producció.

- Hi ha certs espais arreu del Camp de Tarragona que són referents de l'imaginari col·lectiu de llocs per al lleure. Fonts, santuaris o cims són elements molt visitats, tant en dates senyalades com al llarg de l'any, per la població propera a aquests llocs o per visitants ocasionals atrets per la qualitat paisatgística d'aquests indrets.
- El Camp de Tarragona té un paper fonamental en la connectivitat ecològica i paisatgística. De nord a sud, el Camp és el nexa d'unió entre l'interior de Catalunya, la depressió Central, i la costa. El Camp de Tarragona també és travessat per la serralada Prelitoral catalana. Per a les activitats humanes, el Camp de Tarragona és un corredor d'enllaç entre l'àrea de Barcelona i la costa lleuantina i l'interior peninsular.
- La revalorització de la diversitat paisatgística i el patrimoni natural, històric i cultural permet desenvolupar amb garanties activitats emmarcades dins l'activitat turística respectuosa. Es tracta d'activitats especialment importants pel fet que possibiliten en molts casos una alternativa sostenible a les activitats agrícoles tradicionals actualment en regressió. De fet, les àrees de relleu muntanyós del Camp de Tarragona tenen en aquestes activitats una gran oportunitat per mantenir uns efectius demogràfics i unes rendes que assegurin la continuïtat de la població en el territori. El turisme rural i l'oferta d'activitats de lleure relacionades en són el principal exemple.
- L'oferta turística vinculada al patrimoni històric i cultural és una altra de les potencialitats del territori. L'atractiu dels elements patrimonials històrics gaudeix de la suficient qualitat i diversitat per motivar iniciatives encaminades a enfortir i diversificar el sector turístic. La demanda social creixent d'uns paisatges de qualitat és una oportunitat de futur per a moltes àrees interiors del Camp de Tarragona, actualment desconegudes pel gran públic, i que mantenen uns paisatges d'alt valor ecològic, estètic, històric i cultural.

Figura 10.6. Els mosaics agroforestals del Camp de Tarragona mantenen uns trets paisatgístics que si es valoritzen adequadament poden formar part d'estratègies de desenvolupament del turisme rural.